Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Martorn i Skåne 2024

Gunnar Svensson

Figur 1. Blommande martorn. Foto: Åke Svensson.

Martorn *Eryngium maritimum* är en flerårig 1–2 dm hög ört i familjen Apiaceae, med grova, grågröna, taggigt handflikiga blad. Den blommar i juli–augusti med gråblå blommor i äggformade huvuden, omgivna av bladlika svepeblad. Som namnet anger växer den vid havssandstränder och gynnas av måttligt betestramp, men är känslig för igenväxning med höga gräs, vresrosor och tallplantor. Martorn sprider sig både med frön och rotskott, vilka kan bilda kloner och försvåra planträkning [1].

Utbredning och historik

I Sverige förekommer martorn vid kusterna i Bohuslän, Halland, Skåne, Öland och Gotland. I övrigt finns den vid Östersjöns södra kuster, Danmark, Brittiska öarna, Västeuropa samt Medelhavets och Svarta havets kuster [1].

Fries beskrev 1835 martorn som riklig vid Helsingborg, Rydebäck, mellan Lomma och Malmö, Böste, mellan Hörte och Abbekås, vid Ystad, Kåseberga, Sandhammaren, Kivik, Stenshuvud, Ravlunda och annorstädes [2]. Senare på 1850-talet noterade Lilja och Areschoug den dessutom vid Båstad, Krapperup–Höganäs, Landskrona, Lundåkra, Falsterbo, Simrishamn, Brantevik, Vik, Vitemölla, Yngsjö och Åhus. Den fanns således i 13 av Skånes nuvarande 15 kustkommuner (saknades i Ängelholm och Bromölla) [3, 4].

Vid Weimarcks inventering av Skånes flora i mitten på 1900-talet har lokalerna i Helsingborg, Landskrona, Kävlinge och Malmö kommuner försvunnit (Karta 1).

Under Projekt Skånes Flora 1989–2005 återfanns inte växten i Lomma, Trelleborg och Skurups kommuner och fanns då endast kvar i Båstad, Höganäs, Vellinge, Ystad, Simrishamn och Kristianstads kommuner (Karta 2) [5].

Antalet lokaler för martorn i Skåne från mitten av 1800-talet till mitten av 1900-talet var 30–35, för att därefter minska till cirka 20 [6].

Länsstyrelsen i Skåne gjorde en inventering av martorn 2006, och fann den då på 21 platser med sammanlagt 599 plantor [7]. År 2010 återbesökte länsstyrelsen platserna och redovisade 19 lokaler med fynd i 16, och att antalet plantor minskat till 564 [8].

I Höganäs kommun, där vresrosor brett ut sig på sanddyner, har man under 2016–2021 röjt buskar mellan Höganäs och Nyhamsläge och även sått in frö från närbelägna områden. Även vid Ängelholms strandskogs naturreservat (Sibirienstranden) har man sått in frön. Weimarcks atlas har där en lokal i närheten med fynd före 1920.

Eftersom floraväkteriet har många dellokaler är det inte helt lätt att jämföra med de sammanslagningsnamn som använts vid redovisning av inventeringarna 2006 och 2010. Därför har lokalnamn och floraväktarID-tillhörighet modifierats något vid den nya inventeringen 2022–2024 (Karta 1).

Resultat inventering 2022–2024

På 12 av 36 dellokaler kunde växten inte återfinnas, men samtidigt hittades den på 6 nya lokaler i framförallt sydöstra Skåne (Karta 2). De flesta av dessa nya låg ganska nära redan kända lokaler. Ytterligare 2 lokaler tillkom i Ängelholm genom fröinsådd efter 2010, då där inte varit registrerat någon martorn de senaste hundra åren. Antalet plantor skiftar mellan åren, sannolikt på grund av att stormar kan erodera sanddyner och påverka antal plantor kraftigt på olika ställen [Tabell].

Noterade kommentarer kommunvis:

Båstad

Stensån, Eskilstorp: Hot med sandskrap och badliv.
Dalen: (nypon ett hot?)
Ängelbäcksstrand: Stabil förekomst med många plantor.

Ängelholm

Strandskogsreservatet, *Sibirien*: Här har fröinsåtts på 2 lokaler sedan 2010 och nu finns ett drygt 50-tal plantor trots stormar som eroderat. Weimarcks karta har en lokal från området, men före 1923.

Höganäs

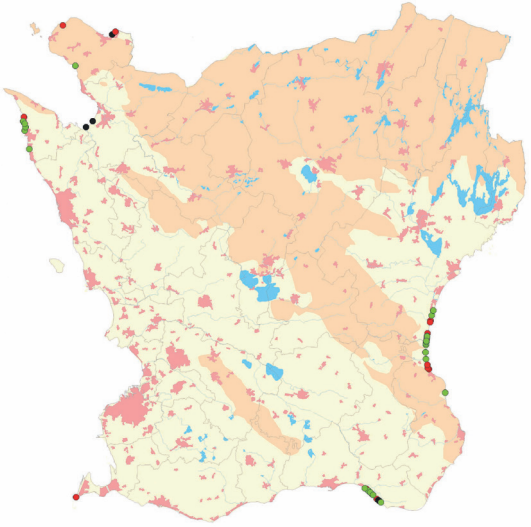
Mellan *Höganäs och Nyhamnsläge* har röjning av vresros och fröutsådd lett till en kraftig ökning av antalet plantor.

Vellinge

Sista plantan söder om *Falsterbo fyr* sågs senast 2015.

Karta 1. Martorn enl. Weimarck, H. & Weimarck, G. 1985.
Fyllda cirklar anger lokaler funna 1923–1984 medan de ofyllda anger äldre lokaler.

Karta 2. Martorn i Skåne efter 1989.
● = återfunnen 2022–2024 ● = inte återfunnen 2022–2024, ● = nya lokaler efter 2010

Tabell. Lokaler med martorn i Skånska kustkommuner och antal plantor vid inventering 2010 och 2024. Asterisk * avser resultat efter tidigare insådd av frön och bortröjning av vresros; ** fröinsådd efter 2010.

Kommun och lokal	Antal dellokaler	Antal plantor 2010	Antal plantor 2024
Båstad			
Eskilstorps strand, Stensåns utlopp	2		8
Dalen	1	7	0
Ängelbäcksstrand	1	137	132
Ängelholm			
Ängelholms strandskog (Sibirienstranden)	2	**	72*
Höganäs			
Nyhamnsläge – Strandbaden	3	0	1747*
Margareteberg badstrand	2	177	1133*
Väsby strandmark	1	23	6
Vellinge			
Falsterbo fyr syd	1	1	0
Ystad			
Kabusa skjutfält	4	5	16
Hammars backar	8	14	105
Simrishamn			
Rörums norra å	1	62	1
Vitemölla hamn	1	0	0
Vitemölla strandbackar	3	9	1
Ravlundafältet	7	125	115
Kristianstad			
Rigeläge med Laxaboden och Holmaboden	5	108	14
Friseboda naturreservat med Tvillingboden och Stockaboden	4	11	23

Figur 2. Martorn vid Hammars backar.
Foto: Charlotte Wigermo.

Ystad

Här tillkommer 5 nya lokaler vid *Kabusa skjutfält* och *Hammars backar*. Plantanalet ser ut ha ökat, men i länsstyrelsens rapport 2010 har man 92 på Hammars backar, vilka inte finns med som floraväktarlokaler.

Simrishamn

Rörums norra å: Vresrosor är hot.
Vitemölla hamn: Inget fynd sedan 2006.
Vitemölla strandbackar: Har nu endast en planta vid Haväng. Stormerosion?
Ravlundafältet: Här tillkommer 2 nya lokaler rätt nära tidigare befintliga. Området har stabilt över ett hundratal plantor sedan 2006.

Kristianstad

Rigeläge: Stranden söderut är kraftigt påverkat av badliv.
Friseboda: Vid Segeholmsåns mynning fanns en planta fram till 2015. Stranden har eroderat bort.

Sammanfattning

Martorn är en fridlyst växt helt knuten till kusters sandstränder, där den varit känd på ett flertal lokaler runt hela Skånes kust sedan 1800-talets första hälft. Den har bedömts stabil fram till 1970-talet, men därefter har den försvunnit från sydvästra Skånes kust och finns nu kvar i endast sex kustkommuner i nordvästra, sydöstra och östra Skåne. De flesta lokalerna finns inom naturreservat. Förekomsten kan variera snabbt beroende på stormars stranderosion och badslitage kan bidra till minskning. Igenväxning med höga gräs, vresrosor och tallplantor är andra hot. Röjning av vresrosor och insådd av frön har visat kraftigt ökat antal plantor i Höganäs kommun.

Referenser

1. Artdatabanken, SLU, Uppsala. 2025. Artfakta: martorn (*Eryngium maritimum*).
2. Fries, E. M. 1835. *Corpus Florarum Provincialium Sueciae, I, Floram Scanicam* [Floran i Skåne].
3. Lilja, N. 1870. *Skånes Flora. Andra uppl*. Stockholm.
4. Areschoug, F. W.C. 1866. *Skånes Flora, innefattande de fanerogama och ormbunksartade växterna.* Christian Falkenberg, Köpenhamn.
5. Tyler, T. m.fl. (red). 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.
6. Olsson, KA. & Tyler, T. 2001. Skånes rödlistade kärlväxter i ett historiskt perspektiv II. *Bot. Notiser 134*.
7. Hallengren, A., Mattiasson, G. & Rosquist, G. 2006. *Martorn i Skåne*. Årsrapport 2006.
8. Rosquist, G. & Åkesson, R. 2012. Martornen i Skåne behöver hjälp. *Svensk Bot. Tidskr. 106*.

Figur 3. Ett livsskraftigt bestånd av martorn. Foto: Charlotte Wigermo.